

Investor : Okresní muzeum Most
Památka : Kruhový relief se svorníku předsíně děkanského
kostela v Mostě - Sv. Anna Samotřetí
Umístění : Okresní muzeum Most
Dobové určení : r. 1530
Technika : Polychromovaný dřevěný relief
Rozměry : 50 cm
Autor : Mistr mosteckého svorníku
Restaurátor : Markéta Paurová

P o p i s p a m á t k y

Kruhový relief se sv. Annou samotřetí je řezán z tvrdého dřeva a polychromován. Deska je stářím a vlhkostí zprohýbaná. Kolem hlavního motivu je pás 4 cm široký, lemovaný při vnitřním i vnějším okraji zaoblenou obrubou.

Postavy sv. Anny a P. Marie s Jezulátkem jsou znázorněny sedící na široké lavici s polštáři, která má při okraji dva sloupky. P. Marie sedí vlevo drží na klíně stojící Jezulátko, která je nakloněno směrem ke sv. Anně vpravo. P. Marie je znázorněná prostovlasá s bohatými prameny dlouhých hnědých vlasů. Je oděna do tmavě-růžového šatu se širokým zlatým límcem přes ramena. S ramen jí splývá zlatý plášť, na rubu tmavězelenomodrý, který má přehozený přes kolena. Anna má hlavu zavinutou v bílé roušce se zlacenými okraji která zakrývá ramena. Spodní šat je černé barvy / před sondáží /. Od levého ramene vychází bohatá draperie zlatého pláště, jež má rovněž jako P. Marie přehozen přes kolena.

Lavice je hnědá se zlacenou obrubou na opěradle a se zlaceným rostlinným motivem uprostřed kuželkového sloupku. Polštář je tmavě-červeně polychromován. Pozadí je modré / modrá se stopami světle-modré pasty s novodobou zelenohnědou lazurou /.

Pás kolem figurálního motivu je tmavěčervený, obruba černá /před sondáží /.

S t a v p ř e d o p r a v o u

Deska tenkého dřevěného reliefu s několika vertikálně probíhajícími prasklinami je zprohýbána. V místě prasklin jednotlivé části dřeva k sobě přisedají v nestejných výškách.

Na zadní straně je relief podlepem řídkým plátnem pozdějšího původu, pravděpodobně po sejmutí se svorníku.

Polychromie je místy uvolněna / při prasklinách / prostoupená hustou sítí drobné krakeláže a silně znečištěná. Ve středové části reliefu v místě klínu a nožiček Jezulátka je polychromie odpadaná a dřevo vydrobené, zřejmě následkem upevnění reliefu v těchto místech ke svorníku a pozdějšího sejmutí. Toto místo je zatmeleno drobným narůžovělým tmelem.

Sv. Anně chybí levá ruka až nad zápěstí. U Jezulátka chybí obě ručičky - levá od zápěstí, pravá od lokte.

Relief byl před delším časem petrifikován přírodní pryskyřicí, která místy ulpěla na povrchu a je velmi těžko odstranitelná. Touto pryskyřicí byla zaplněna i spára v místě styku hlavy sv. Anny s deskou.

Okrajový pás byl natřen různě silnou vrstvou vosku, místy byla voskem hrubě dotmelená chybějící vrstva polychromie a vyštípané částečky dřeva na obrubě pásu. Místo za hlavou P. Marie je pokryto silnou vrstvou tvrdého vosku.

Polychromie na celém reliefu je drobně hustě krakelována, v místech prasklin zvednutá a v malých ploškách odpadaná. Na pozadí při levém okraji reliefu je sedřená na křídový podklad, na šatu P. Marie je drobně odpadaná na mnoha místech až na dřevo. Na kolenou sv. Anny a P. Marie a na drobných záhybech pláště nad koleny P. M. je polychromie sedřená na dřevo. Zlacené plochy byly přebrouzovány a jsou silně ztmavělé.

Celá plocha reliefu byla přepatinována tmavou lazurou /zatonovaný lak- nepůvodní/. Místy pod touto patinou prosvětá sedřená polychromie a křídový podklad, zejména na pozadí a obrubě reliefu.

P r ů z k u m

1. Relief byl v minulosti již dvakrát opravován. První oprava se týkala zřejmě dotmelení opadaných míst a přemaleb. Při druhé opravě byla provedena petrifikace přírodní pryskyřicí ze zadní strany reliefu, upevnění uvolněných tmelů touto pryskyřicí a přepatinování celého reliefu hnědou lazurní olejovou barvou.

2. Plátno, jež bylo na zadní straně přiklášeno, je staršího data - ručně tkané /nepravidelná osnova i útek/, Při okrajích bylo dodatečně přilepeno petrifikační pryskyřicí.

3. Přemalby : Šat sv. Anny / původně temně zelená tempera - stářím zčernalá / byl přemalován černou olejovou barvou. Stav této přemalby /malá rozpustnost, krakeláž částečně sledující krakely vrstvy původní/ svědčí o jejím starším datu. Na roušce je pastózní nátěr bílou olejovou barvou přes původní temperu. Světlehnědé vlasy P. Marie - rovněž tempera, byly přemalovány černohnědou olejovou barvou.

Zlacené plochy byly přetřeny okrovým olejovým nátěrem jako podkladem pro zlacení bronzem.

Lavice pod přemalbou - hnědé sloupky a bronzový nátěr na rostlinných motivech, hnědočervené opěradlo a polštáře - měla původně stříbrné sloupky, opěradlo a polštáře / na temně červeném bolusu/, rostlinný motiv byl zlacený, rovněž obruba opěradla. Schůdky pod lavicí původně též stříbrné byly přemalovány hnědou olejovou barvou.

Pozadí - původně modrá lazurní tempera na hnědém temperovém podkladě - bylo v místě poškození přetmeleno, tmely přesahují přes zacho- valou původní barevnou vrstvu. Celá plocha pozadí byla pastózně přemalována bleděmodrou olejovou barvou a přepatinována hnědou olejovou lazurou.

Na okrajovém pásu kolem řezby se zachovala původní temperová ru- mělka jen asi z 60%. Místa, kde tato barevná vrstva odpadala i s tenkým křídovým podkladem až na dřevo, byla přetmelena emulsním tmelem, který částečně přesahuje přes zacho- valou původní vrstvu. Celý okrajový pás byl po přetmelení natřen hnědočervenou olejovou barvou. Po popraskání tmelů a jejich uvolnění od podkladu byla celá deska petrifikována již zmíněnou pryskyřicí a tmel i s pře-

- malbou upevněn. V souvislosti s touto opravou byl celý relief přepatinován hnědou lazurní olejovou barvou.

Obruba okrajového pásu byla přetřena okrovou a poté černou olejovou barvou. Pod těmito barevnými vrstvami se zachovala tmavě červená temperová polychromie. Tmely na obrubě jsou téhož charakteru jako na okrajovém pásu a ostatní řezbě.

N á v r h n a o p r a v u

1. Zpevnit plátěný přelep voskopryskyřičným lepem /mastix se včelím voskem/.
2. Odstranění nánosů vosku a pryskyřičných tmelů.
3. Sejmutí hnědé olejové patiny a přemaleb.
4. Odstranění emulsních tmelů
5. Vyrovnání vpadlého klínu.
6. Tmelení a lokální retuš.

Z p ů s o b p r o v e d e n í o p r a v y

Celý povrch^c reliefu byl nejdříve očištěn od nánosů vosku, zbytků petrifikační pryskyřice a potom bylo přistoupeno k odstraňování olejové patiny a přemaleb. Nové barevné nátěry /olejové/ byly sejmuty odstraňovačem a dočištěny cyklohexanolem. Tento způsob čištění byl bezpečný pro původní temperové barevné vrstvy, neboť na tyto zmíněná rozpouštědla nepůsobila. Emulsní tmel na obrubě bylo možno odstranit pouze mechanicky, rovněž tak tmely v ostatní ploše reliefu. Odstraněním těžkopádně barevně působících přemaleb byla reliefu navrácena původní jemnost řezby i barevnosti.

Vpadlý klín v hořejší části desky byl po naměkčení pryskyřice ve spáře vyjmut, styčné plochy očištěny od zbytků pryskyřice a nečistot a znovu vsazen a přiklížen. Zadní strana desky byla napaštěna voskopryskyřičným lepem /mastix se včelím voskem/ a plátno přileheno.

Tmelení bylo provedeno současně s lokální retuší voskem zabarveným pigmenty.

Celý povrch reliefu byl opatřen ochrannou voskovou vrstvou.